

education

Department:
Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI 11

TSHIVEN A LUAMBO LWA HAYANI (HL)
BAMMBIRI ·A TSUMBO
BAMMBIRI ·A U RANGA (P1)
EXEMPLAR 2007

MARAGA/MARKS: 70

TSHIFHINGA: 2 awara

Bammbiri i¼i ¼i na masia¾ari a ¾ahe (9)

PFESESANI :

1. Bammbiri he⁴/_i ⁴/_i na khethekanyo **tharu:** A,B na C.
2. Fhindulani mbudziso dzo³/₄he kha hedzi khethekanyo.
3. Khethekanyo i²/₃we na i²/₃we i tea u thoma kha siatari ¹/₂iswa. Hune khethekanyo i²/₃we na i²/₃we ya fhelela hone ni talele.
4. Ni tshi fhedza u fhindula mbudziso ni pfuke mutala ni kone u ya kha i tevhelaho.
5. °walani zwi no vhalea nahone nga vhudele.
6. Ni dzhiele nzhele zwiga zwa u vhala, mupele³/₄o, tswayo na khethekanyo ya maipfi.

KHETHEKANYO YA A: THOLOKANYO NIVHO

1. Vhalani mafhungo aya nga vhuronwane uri ni kone u fhindula mbudziso dzi a tevhelaho. **Shumisani maipfi** a u nga nnyani ha musu ho pfi ni shumise a re mafhungoni e na uwe.

"Ndi khou pfa tshi havhi nandi, ndi hone ndo lovha. A hu na ane a nga nthusa-vho naa? Vhananga, a ni ni na nthusa na wee! 'hamusi Mudzimu o vha a tshi u mmbavhalela nda fhola. A thi khou lwala lwa u fa lini." Avha ndi mukalaha Vho-Johannes vhane vha khou gungula hu si na ane a vha lavhelesa kha vhana vhavho vha vhananga. Uyu muwe a ri mu vhali vhunga o no vhingwa. Vhohe vha sokou ri kha i ye ya ha masongano, ndi kale vho tshila. Muwe na muwe o lavhelesa uri u u wana mukovhe kha mavhengele a mukalaha **vha tshi tsiruwa**. Zwenezwi zwa lupfumo zwo vha balelisa na u shuma.

Mukalaha vho gomela ha vhuya ha fhela mapuvha mavhili ohe vha sa iswi vhuongeloni, naho hu ha tshigomamutanda zwatsho. U vhona zwo ralo vha vho muruma na u fhira fhanu shangoni. Vha vho vhona vha tshi khou lenga u fa vha fhambana nazwo. Ndi hone vho salaho vha tshi u sala vha tshi mipfina vhunga vha sa koni u mipfina zwino.

Mukalaha Vho-Johannes vha khou dzula kha uyu muwa wavho muhulu we vha u fhaa musu vha tshi kha ni mipfa. Muthu a nga ni ri ndi tshigwili a tshi sedza kudzulele kwa nnyu dza hone. Zwino ho no angana na hedzi dza vhana vhavho, hu tou vha thavhani vhukuma.

Nga uvha wa vhuraru vha elekanya u ya ha gwana wavho wa musidzana. Huno ndi kule vhunga Lady Selborne hu kule na Sophia Town naho hu na zwiwamelo. Kha mukalaha nahone a lwalaho, a si fhanu. Naho zwo ralo vha sokou dzhena nnyilani na vhwadze havho. Vha sa ralo vha u tou vhuya vha fela henefho nnyuni vhatu vho lavhelesa. U tshimbila ha mukalaha, muthu u ni pfa unga u khou kona ngeni o uwesa. Afho zwo vha zwi songo ralo vhunga na masheleni o vha **a tshi ndi bva vhubvo**. Mafhungo a uri mukalaha vho dzhena nnyilani ya u ya Sophia Town nga vhohe a swika nnyevheni dza David na Solomon. Vha humbula vha guma nga wa uri mukalaha a vho ngo fanelwa nga u ya hune vha khou ya hone vhunga vha tshi nga kha ni fhola. Naho zwo ralo vha vho opou tou pidzhenisa nga vhone vhae kha vhuvi. Vho rindidzana mbilu nge vha ri a vha nga swiki vhunga vha tshi khou lwala nahone vho kalaha. Vhunga na masheleni vha tshi nga a vha na, vha u tou tshimbila nga milenzhe.

Mukalaha vha tshimbila vho tshimbila, lwe uvha wa ri ni
Vhuwe ha kanyiso ho vhaledzwa Iyani kha siwari ni tevhelaho

NSC

tshi sala ¼i tshi kovhela vha vha vho no swika kha ¼a Thembisa. U gonya thavha na mivhundu ya ¼a Kempton Park ni songo hu vhona. He vha vha vha tshi khou ya hone ha vha hu tshe kule lu sa vhuiho fhano. Swiswi ¼i tshi vho

thoma uri bo, vha khonela tshi¼akani tsha muunguri vha dzula fhasi. Vha humbula nga ha vhana vhavho vhavhili vha vha¼hannga fhedzi. Vhukuma **malofha avho o shashata**. Vha humbulesa vha vhona hu khwine vho lovha. Ngoho vhana a vha na zwivhuya; ndi tshinanaunga, tshi tshi hula tshi u ¼a ¼hoho.

Mukalaha vho ri u gungula na u semana vha vho nga muthu ane a khou rabela. Vha ita na u humbula uri ngavhe na vhenevha vhana zwi sa vha nakeli. Vha vhuya vha tou **shingizhela** na mi¼odzi sa lutshetshe. Vha vhona vho beba **ma¼avhathu**. Nga murahu vhe kha tshenetsho tshililo vha vhofoholola thai yavho khunduni vhe mukuloni hwete, vho pi dzula henefho fhasi, zwa mbo pi ya na vhusula.

Zwauri mukalaha vho swika he vha vha vha tshi khou ya hone, a ho ngo tsha vha na we a zwi tevhela. Vha masipala wa Thembisa vho vhuya vha tou vha **swi¼a** vhunga hu songo vha na we a vha a tshi khou zwi tevhelela. Vha ita iyo n¼oquiseni zwa sa vhuye zwa thusa vhunga ho vha hu si na we a vha a tshi khou vha ¼o¼a. Vho¼edorobo vha kale sa vhathu vha vhulenda, vhe ndi mulanda washu, mu awedzeni henefha.

°wana wa musidzana wa Vho-Johannes o vho tou vhona nga ma¼udzi a sa fheli afho mu¼ani. A takuwa a tshi ndi yo ¼olela mukalaha ngei Lady Selborne. A wana David o no wana nnu yawe, mupi wo sala na Solomon. U vhudzisa uri mukalaha vha ngafhi a vha o tou ¼unga mabu. O vho tou pisola uri o vhuya a pelani. O fhedza o shakuliswa na ¼ene¼o puvha vhunga ho vha hu si na tshine a khou ¼o¼a. Solomon ene o vha a tshi khou sokou piposa-vho kha haya mafhungo vhunga o no shanduka pabapaba kha hoyu David. Ri pe a si ¼one ngani, vho mu dzhiela mavhengele o¼he o lavhelesa.

Solomon u vhona zwi tshi nga zwi pi konya afha mu¼ani a ¼amela a tshi ri u yo shuma. Ha vha hone u shambila tshikalahelo vhunga o vha a sa athu u shuma u bva tshe a rano. Zwe David a mu ita zwone a si zwe vha vha vho langanisa zwone. Naho zwo ralo a nga si mu vhangise, nge a mu pivha a mu fhedza. Munna uyu u tou vha ¼otshi dza tshimana.

Ho mbo vha u tshinyala na u balangana ha mu¼a wa mukalaha; na ¼amusi vha vho nga vhathu vho ¼aho musika.

NSC

- Johannes vha vha khatsho. (2)
- 1.2 Vho-Johannes vha na vhana vhangana? Tikedzani phindulo (2)
- 1.3 yau. (2)
- 1.4 Zwi amba mini uri: 'Ndi tshinanaunga tshi tshi hula tshi u a hoho?. (2)
- 1.5 Arali inwi ni nga uwana ni kha vhuimo ha Vho-Johannes ni nga ita mini? alutshedzani nga maipfi au. (2)
- Ri eeni hoho yo teaho mafhungo aya.

- 1.6 Lwendo lwa Vho-Johannes lwo vha ma¹/₄isambilu kha vhathu
vhane vha vha ¹/₄pivha. Ndi ngani ni tshi vhona zwo ralo? (2)
- 1.7 Fhindulani mbudziso dzi tevhelaho nga uri *Ee kana Hai*, ni
tikedze nga u topola zwi re mafhungoni.
- 1.7.1 Avha mukalaha vho kapula mapfura nga lebula u bva
kale u swika vho no hula. (2)
- 1.7.2 Mupi wa Vho-Johannes wo vha u mupi mu³/₄uku u sa (2)
- 1.7.3 nyauli.
Vhana vha mukalaha vho vha vha tshi funa khotsi (2)
avho.
- 1.8 Lufu lwa mukalaha lwo ¹/₄hani? Tikedzani phindulo ya¹/₄u. (2)
- 1.9 Ndi ngani vha³/₄hannga avha vha songo londa mukalaha musi (2)
- 1.10 vha tshi lwala? (2)
Musi mukalaha vho no lovha ho sala hu na vhushaka havhupi
- 1.11 na kha vhana vhavho? Tikedzani phindulo ya¹/₄u. (6)
¹alutshedzani mafurase/maipfi o swifhadzwaho mafhungoni
ayo. 30

¹HANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A:

KHETHEKANYO YA B: MANWELEDZO / SAMARI

2. Nweledzani mafhungo aya nga phara nthihi i re na maipfi a re vhukati ha 80 u swika 90 nga ha vhuvhi ha u vha na gwana u tshe mu³uku.

O dziedzwa nga u pidzhenisa kha zwa vhudzekani a tshe mu³uku.

Vhunzhi ha vhaswa vha pihwala musu vha tshe tshikoloni. Mupilonga we a vha e na mi²waha ya 16, ene u ri musu o zwi wana uri o vhifha muvhilini a ³alutshedza khonani dzawe. Vhone vho mu ¹ea ngeletshedzo ya uri u fanela u tou nwa mapu manzhi na u ³wa o tou shuvhama misu yo³he. Izwo zwo³he a zwo ngo mu thusa tshithu. O vho pu beba nga muaro, zwa vho mu vhangela vhuho³a u swika ¹amusu.

°wananyana uyu mboni iyi o i vhoniswa nge a pidzhenisa kha zwa vhudzekani a tshi ³opa u takadza mu³hannga wawe. O vho pu hangwa ¹a uri muthu ha pu²iti tshi³havhelo nga muvhili wawe. I¹i ¹a u shumisa zwishumiswa zwa vhuteami¹a ho ngo vhuya a ¹i sedza ngauri vhatu vha ri zwi na masiandoitwa a si avhupi.

Shango ¹i khou xedzwa nga vhaswa vha si na vhu²ifhinduleli vhane vha balelwa zwa u tamba ngazwo vha tambela hu sa tambelwi. Vha hashu, u unya gwana zwi a konya. Ndi zwine wa wana vhaswa vha tshi litsha tshikolo vha ya u ³opa mushumo uri vha unye zwikope zwavho. Vhaswa, pu²iliseni kha zwa vhudzekani ni futelele tshikolo. Tshifhinga tsho tambiseaho a tshi tsha vhuya, nahone tshiselo tshi bva dzuvha tsho bva. Mafhungo a u pu ha gwana a songo lavhelelwaho a khakhisa vho³he vhaswa vha vha³hannga na vhasidzana ngauri vho³he vha fanela u vha na vhu²ifhinduleli kha gwana. Vha²we vha tshi vho shavha vhu²ifhinduleli, zwi vho sia hu na masiandoitwa a sa takadzi sa dzimpfu, ³halano, vengo, thaidzo dzi sa takuwiho na zwi²we zwinzhi vhukuma. Vhumatshelo ha vhaswa vhanzhi kha ¹ino ¹ashu ¹a Afrika Tshipembe ho ho³efhala nga mulandu wa fhungo i¹i. Vhaswa vha hashu, kha ri shavhe buka i¹i ¹i sa athu ri mila ro³he ra fhela pupe! Muvhuso u khou linga u imisa na dziki¹iniki dza uri ri wane hone ngeletshedzo na tsireledzo dzo teaho. Madokotela one ri a siafhi, vha dzula vho vula mahothi. Kha ri ye u dzhia pu²ivho ro takala uri ri tshile. A na maano ndi a na awe, thanyani ni vule ma³o, pfunzo ni vuledze ni si na tshilavhi na tshikhukhulisi na tshithihi.

10

¹HANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B:

KHETHEKANYO YA C: PHENYA NA KUSHUMISELE KWA LUAMBO

3.1 Mafungo khea, a vhaleni ni fhindule mbudziso dzi no a tevhela.

"Vha songo pila vhuvhi nga mapamu. *Tshindunduma a si zwana*. Shango *ho*he *hi* bvuma ene. U dinwa nga gunwe, vhupfimbi na u levha. Arali a tou tshipa *zwananga*, vha *po* pfa e thumbuni ya lukhohe. Vhu³ama hashu vhu *po* vha hu hone ho fa." Vho- Mari³a vho amba maipfi aya vha tshi vhudza Vho-Khiresi.

3.1.1 Ri *heeni* *halutshedzo* yo livhaho na i songo livhaho ya fhungo *ho* swifhadzwaho. (2)

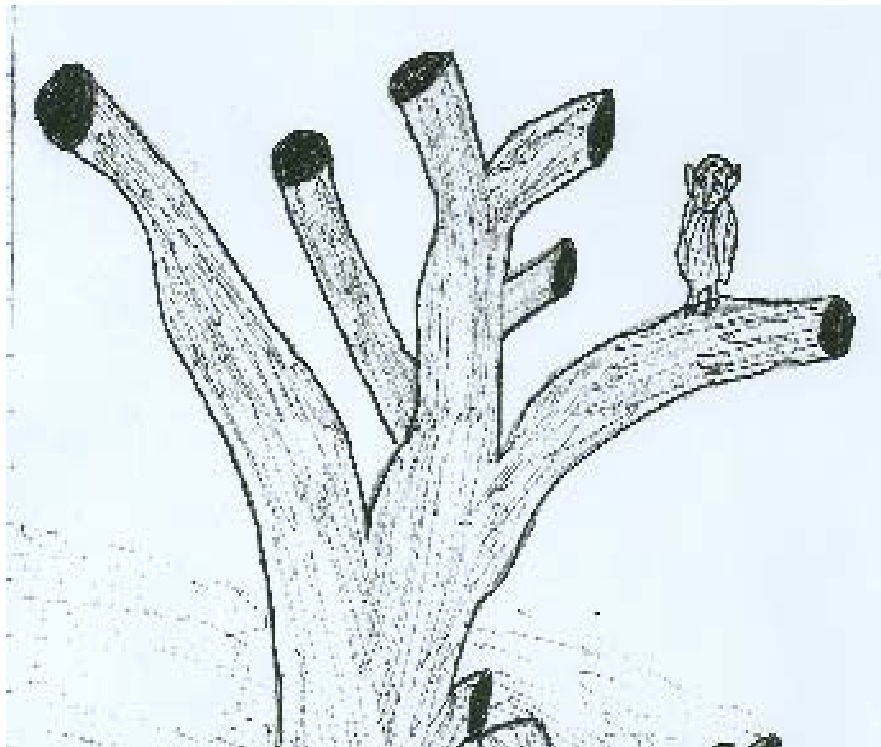
3.1.2 Isani fhungo *ha* u fhedzisela kha *hiambaitwa*. (2)

3.1.3 Ri *heeni* *hifhambanyi* *ha* ipfi vhu³ama no *hi* shumisa fhungoni *hi* pfalaho. (2)

3.1.4 Topolani *hiha*edzi ni sumbedze u tea ha^o (1)

3.1.5 mafhungoni ayo.
Ri *heeni* *halutshedzo* ya ipfi he⁴i: *vhupfimbi*.
Dovhani ni *hi* shumise fhungoni *hi* pfalaho u sumbedza uri ni a *uvha* zwine *ha* amba. (2)

3.2 *halelani* tshifanyiso itshi, ni vhale na mafungo a no tshi tevhela ni kone u fhindula mbudziso:

Makhwitha ndi ma%oni a tshelaho vhusiku. Zwi%wiwa zwi%hulwane zwao ndi mabuku, dzimbevhamutanda, dzitswina na zwi%we zwikhokhonono. Naho makhwitha a tshi ri thusa nga u vhulaha mahonpo ane a ri tshinyadza, vhathu vhanzhi vha a a vhenga. Arali %a lila %o kavha n%ha ha tshiuludza hu pfi %i khou %ula lufu lwa shaka. Vha%we vha songo dzivhuluwaho ndi vhane vha ri makhwitha ndi ma%oni a vhaloi. Tshivhumbeo tsha gwitha tsho vhifha. .i na ma%o mahulu, na mithenga ya%o a i kungi. Vhunzhi ha zwi%oni zwine zwa tshela vhusiku %ama yazwo a i %wiwi. Hu %i nga gombambudzi na nyamulemalema na zwone ndi zwi%oni zwi tshelaho vhusiku, fhedzi vengo %azwo %i fhasi kha %a gwitha. Naho hu na swiswi kana hu na %wedzi, zwi%oni izwi a zwi litshi u tshela.

- 3.2.1 Vhumbani fhungo %i re na %ibulafhethu %o pisendekaho kha tshifanyiso tshi re afho n%ha. (1)
- 3.2.2 Topolani madzinambumbano mavhili afho mafhungoni ni %ee ma%we mavhili no a shumisa mafhungoni a (4)
- 3.2.3 pfalaho.
- 3.2.4 Bulani dzina %a %imudi na mushumo wa%o fhungoni %i tevhelaho: Mithenga ya%o a i kungi. (2)
- Ndi zwifhio zwi sumbaho uri mu%wali u na (1)
- 3.2.5 luvhengelambiluni kha vhathu vhane vha ri makhwitha ndi ma%oni a vhaloi ? (1)
- 3.2.6 %oredzani %inyanyu %o teaho: Naho swiswi %o tou kana %wedzi wo tou mboo, zwi%oni izwi a zwi litshi u tshela. (1)
- Vhekanyani maipfi a tevhelaho nga mutevhe wone-wone wa a%ifabethe ya Vharoma: (1)

zwi%oni zwi%wiwa zwi%hulwane zwikhokhonono

3.3 Adzhenda na khungedzelo

- 3.3.1 Muphresidennde wa Khoro ya Vhaimелеli vha Vhagudi o vhekanya zwite%wa zwa adzhenda i no po shumiswa kha vhu%ambo ha u onesana na vhagudi vha gireidi 12 zwo sokou vhilingana. Inwi zwi vhekanyeni nga ngona.

- *Muimeleli wa khorombusi ya tshikolo.*
 - *Ndivho ya mu%angano.*
 - *Ndivhuwo na nuivhadzo.*
 - *Muimeleli wa vhagudi.*
 - *U vula na u %angedza .*
 - *Maipfi nga %hohoyatshikolo.*
 - *U vala.*
 - *Muimeleli wa vhagudisi.*
- (4)

- 3.3.2 Gudani khungedzelo iyi nga vhusedzi uri ni uo kona u fhindula mbudziso dzi no i tevhela:

Tshika u tsha u thoma nga Fulwi

2007*

MAZDA DRIFTER
2.5TD 4X2 D/C

ZWINE YA VHA NAZWO

- Biriki dza ABS
- Zwisagana zwa muya
- Tshidiravelo tsha phawa

- A hu na diphositi (khamphani, vharengi vha re na gavhelo) minwedzi ya 60
- Hu themendela banna

CONSOLIDATED AUTO
19 North Sand Road, Boksburg
TEL (011) 306-2000
www ConsolidatedAuto.co.za

MAZDA
MAZDA FIN

- A Ndi ngani mukungedzeli o shumisa tswayo a ledzi (1)
B kha 2007? (1)
C Muthu a tshi oya goloi iyi a nga i wana hani? (2)
D Mukungedzeli o shumisa hani fonto u kunga (1)
E vharengi? (1)
Ndi vhafhio vhane vha nga kona u renga iyo (1)
goloi?
Bulani tshithihi tshine tsha nga ita uri 30
murengi a mangale o no uidzhenisa kha
tshikolodo tsha goloi iyo. 70

HANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C:

MARAGAGU¹E: